

Πέρα από τα ράφια: η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος στην εποχή της τεχνητής νοημοσύνης

Το παρόν κείμενο ανακοίνωσης παρουσιάστηκε στο:

31ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών – 22-24/10/2025

Ιωάννινα

Βιβλιογραφική αναφορά ανακοίνωσης στα ελληνικά & αγγλικά:

- Νικολάου, Χ. (2025). Πέρα από τα ράφια: η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος στην εποχή της τεχνητής νοημοσύνης. *31ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών*. Ακαδημαϊκή ευημερία, ελευθερία και ακεραιότητα: Από το AB στο AI, Ιωάννινα. <https://olympias.lib.uoi.gr/jspui/handle/123456789/39333>
- Nikolaou, C. (2025). Beyond the Shelves: The National Library of Greece in the Age of Artificial Intelligence. *31st Panhellenic Academic Libraries Conference*. Academic Well-being, Freedom, and Integrity: From AB to AI, Ioannina. <https://olympias.lib.uoi.gr/jspui/handle/123456789/39333>

Περιεχόμενα ηλεκτρονικού αρχείου:

- Πλήρες κείμενο εργασίας / full-text in Greek
- Στοιχεία ανακοίνωσης στην ελληνική γλώσσα
- Conference paper's details in English

Για φιλικότερη πλοήγηση συνιστάται εμφάνιση του δυναμικού παραθύρου περιήγησης (επικεφαλίδων/σελιδοδεικτών).

Το περιεχόμενο διατίθεται **ελεύθερα** με άδεια χρήσης: Creative Commons Attribution CC **BY-NC-ND** 4.0 International License

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Πλήρες κείμενο εργασίας / full-text in Greek

Οι τεχνολογίες της πληροφορίας και των επικοινωνιών (ΤΠΕ) εξελίσσονται με ραγδαίους ρυθμούς, επηρεάζοντας βαθιά τον τρόπο λειτουργίας των σύγχρονων εθνικών βιβλιοθηκών. Η ψηφιακή πρόσβαση, η διαχείριση ποικίλων πηγών πληροφορίας και οι νέες ανάγκες των χρηστών διαμορφώνουν ένα νέο πρότυπο βιβλιοθήκης, που δεν περιορίζεται πλέον στον παραδοσιακό της ρόλο. Μια σύγχρονη εθνική βιβλιοθήκη καλείται να παρέχει καθολική πρόσβαση στις συλλογές και τις υπηρεσίες της, να ενσωματώνει ψηφιακές τεχνολογίες για την οργάνωση, επεξεργασία και διάθεση του υλικού, να ανταποκρίνεται στις πολυδιάστατες ανάγκες των χρηστών και να συμβάλλει στην ποιότητα της καθημερινής ζωής, προάγοντας τη γνώση, την πολιτιστική κληρονομιά, την ισότητα στην πρόσβαση στην πληροφορία.

Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος (ΕΒΕ) μετεγκαταστάθηκε το 2018 στο Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ), σηματοδοτώντας μια νέα εποχή. Η μετακίνηση δεν αφορά μόνο τις συλλογές, αλλά και τον εκσυγχρονισμό των υπηρεσιών της, καθώς ενσωματώθηκαν νέες τεχνολογίες, ψηφιακές υποδομές και σύγχρονα εργαλεία διαχείρισης, ενισχύοντας την προσβασιμότητα και τη διαδραστικότητα με το κοινό. Η ΕΒΕ προσφέρει πλέον διευρυμένες συλλογές έντυπου και ψηφιακού υλικού, ερευνητικές υπηρεσίες και πρόσβαση σε βάσεις δεδομένων, δράσεις πολιτισμού και εκπαίδευσης για το ευρύ κοινό, ενισχύοντας τη συμμετοχικότητα και την κοινωνική ένταξη. Ως θεματοφύλακας της συλλογικής μνήμης και της πολιτιστικής κληρονομιάς του ελληνισμού, η ΕΒΕ έχει όραμα να αναδειχθεί και να καθιερωθεί διεθνώς ως το κορυφαίο κέντρο μελέτης και τεκμηρίωσης της ελληνικής ιστορίας και του ελληνικού πολιτισμού, προσφέροντας καθολική και ισότιμη πρόσβαση στη γνώση και την πληροφορία.

Η ΕΒΕ, προσαρμόζοντας τις λειτουργίες της και υπηρεσίες της στις σύγχρονες τεχνολογικές εξελίξεις, επιδιώκει να δημιουργήσει μια ανοιχτή, δυναμική και χωρίς αποκλεισμούς κοινότητα, όπου κάθε πολίτης, ερευνητής και δημιουργός θα μπορεί να ανακαλύψει, να μελετήσει και να αξιοποιήσει τον πλούτο των

τεκμηρίων της. Με τη διαρκή καινοτομία, τον ψηφιακό μετασχηματισμό και τη διασύνδεση με δίκτυα, η ΕΒΕ συμβάλλει ενεργά στη διατήρηση, ανάδειξη και διάδοση της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς, ενισχύοντας τον ρόλο της Ελλάδας ως σημείου αναφοράς στον παγκόσμιο πολιτιστικό χάρτη. Η λειτουργία της ΕΒΕ θεμελιώνεται σε αξίες όπως είναι η ακεραιότητα, η οποία εκφράζεται μέσω της διαρκούς δέσμευσης για διαφάνεια, ειλικρίνεια, υπευθυνότητα και σεβασμό προς όλους. Παράλληλα, η ΕΒΕ δίνει έμφαση στην αξιοπιστία των παρεχόμενων υπηρεσιών, διασφαλίζοντας την καθολική προσβασιμότητα και την ισότιμη εξυπηρέτηση των χρηστών, ως βασική προϋπόθεση για τη διαμόρφωση μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Η αφοσίωση στο θεσμικό της πλαίσιο αποτυπώνεται στην παροχή πρόσβασης σε συλλογές, υποδομές και υπηρεσίες που ενισχύουν την εκπαίδευση, την έρευνα, τη δια βίου μάθηση. Τέλος, προάγει τις βιώσιμες συνεργασίες και την εξωστρέφεια, ενισχύοντας την ανταλλαγή γνώσης και πολιτισμού σε εθνικό και σε διεθνές επίπεδο.

Με γνώμονα τις αρχές αυτές, η ΕΒΕ, στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Σχεδίου Δράσης 2025, θέτει ως βασικό στόχο τη σταδιακή κάλυψη υφιστάμενων κενών και ελλείψεων σε κρίσιμους τομείς λειτουργίας της. Οι τομείς που παρουσιάζουν ελλείψεις και απαιτούν άμεση παρέμβαση περιλαμβάνουν τη διοικητική δομή, το προσωπικό, τις τεχνολογικές και κτηριακές υποδομές, καθώς και τις συλλογές της.

Οι διοικητικές διαδικασίες της ΕΒΕ αποτελούν θεμέλιο για την υλοποίηση του Επιχειρησιακού Σχεδίου Δράσης, με στόχο την ενίσχυση της οργανωτικής αποτελεσματικότητας και βιωσιμότητας. Το 2025, προτεραιότητα αποτελεί η προετοιμασία και η δημιουργία οργανωσιακής κουλτούρας για την εφαρμογή του νέου Οργανισμού Λειτουργίας, καθώς αναμένεται η έκδοση σχετικού Προεδρικού Διατάγματος. Παράλληλα, προβλέπεται η αναθεώρηση και επικαιροποίηση υφιστάμενων πολιτικών και διαδικασιών, σε συνδυασμό με τη σύνταξη του Εσωτερικού Κανονισμού Λειτουργίας. Το ανθρώπινο δυναμικό ενισχύεται μέσω κινητικότητας, αποσπασμένων εκπαιδευτικών και προσλήψεων ΙΔΟΧ, ενώ η εκπαίδευση και επιμόρφωση του υφιστάμενου προσωπικού

προσαρμόζεται στις εξατομικευμένες ανάγκες και στους επιχειρησιακούς στόχους του έτους. Τέλος, επεκτείνεται το Σύστημα Διαχείρισης Ποιότητας της EBE ISO 9001:2015 σε άλλες λειτουργίες και υπηρεσίες της και υιοθετείται το πρότυπο ISO 20121:2012 για τη διαχείριση των εκδηλώσεων.

Η αναβάθμιση των τεχνολογικών υποδομών και η ενίσχυση των ψηφιακών υπηρεσιών της EBE είναι ζητήματα κομβικής σημασίας για την καθολική πρόσβαση στη γνώση. Οι υπάρχουσες υποδομές ΤΠΕ της EBE, οι οποίες υποστηρίζουν την καθημερινή λειτουργία των συστημάτων της, αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα που θέτουν σε κίνδυνο τη συνεχή και απρόσκοπτη παροχή των υπηρεσιών της. Δρομολογούνται ενέργειες οι οποίες αποσκοπούν στην ενίσχυση της υποδομής και των υπηρεσιών που εξυπηρετούν χρήστες, προσωπικό και συνεργαζόμενους φορείς. Στόχος είναι η ασφαλής και απρόσκοπτη λειτουργία των κεντρικών συστημάτων της EBE, η ενίσχυση της ασφάλειας των συστημάτων και η προστασία των δεδομένων, η αξιοποίηση κρίσιμων πληροφοριακών συστημάτων που είναι ανενεργά, η βελτίωση του συστήματος διαχείρισης των χρηστών και των δικαιωμάτων πρόσβασης, καθώς και η διασφάλιση της προσβασιμότητας.

Στο ίδιο πλαίσιο, η αναβάθμιση των κτηριακών υποδομών της EBE, με έμφαση στο ιστορικό Βαλλιάνειο Μέγαρο, το οποίο αποτελεί χαρακτηρισμένο μνημείο, αποτελεί βασική προτεραιότητα. Το κτήριο, έχοντας ολοκληρώσει έναν πλήρη κύκλο ζωής, παρουσιάζει σοβαρές φθορές, καθιστώντας αναγκαία την αποκατάστασή του και την προσαρμογή του στις σύγχρονες τεχνολογικές απαιτήσεις. Βασική προτεραιότητα είναι η αποκατάσταση της φατνωματικής οροφής για την επαναλειτουργία του Αναγνώστηριου Εφημερίδων, σε συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού. Παράλληλα, δρομολογούνται οι απαραίτητες ενέργειες για τη συνολική αποκατάσταση του κτηρίου. Πρόκειται για έργο μακροπρόθεσμο, που θα περιλαμβάνει στατική επάρκεια, αρχιτεκτονική αποκατάσταση, ηλεκτρομηχανολογικές εγκαταστάσεις, καθώς και αναμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου. Επιπροσθέτως, δρομολογείται η μερική αποπληρωμή

του κεφαλαίου του δανείου για την αγορά του κτηρίου του Βοτανικού, ενισχύοντας τη χρηματοοικονομική σταθερότητα του οργανισμού.

Ταυτόχρονα, η ΕΒΕ θέτει ως στρατηγική προτεραιότητα τη μακροχρόνια διατήρηση και ορθολογική διαχείριση των συλλογών της. Κατά τη διάρκεια του έτους, δρομολογούνται ενέργειες για τη βελτίωση των χώρων φύλαξης στο Βαλλιάνειο Μέγαρο, αναβαθμίζοντας τις υποδομές, απομακρύνοντας παλαιό εξοπλισμό και καταγράφοντας μέρος της Συλλογής Εφημερίδων. Παράλληλα, έχουν ξεκινήσει ενέργειες για την αποσυμφόρηση του ακατάλληλου πια κτηρίου της Νέας Χαλκηδόνας που χρησιμοποιείται ως αποθηκευτικός χώρος, μεταφέροντας υλικό σε άλλους χώρους και αποσύροντας φθαρμένα και πολλαπλά τεκμήρια. Επιπλέον, προγραμματίζεται η διαχείριση των πολλών ανεπεξέργαστων δωρεών για διεύρυνση των συλλογών της ΕΒΕ, καθώς και των πολλαπλών αντιτύπων για υποστήριξη άλλων βιβλιοθηκών.

Η ΕΒΕ επιδιώκει την ενίσχυση της σχέσης της με το κοινό, μέσω της αναγνώρισης των αναγκών των χρηστών, της ανάπτυξης εξατομικευμένων υπηρεσιών, της διασφάλισης προσβασιμότητας. Στο πλαίσιο αυτό, εμπλουτίζονται οι συλλογές της ΕΒΕ με νέα τεκμήρια, ενισχύεται η πρόσβαση σε ψηφιακό περιεχόμενο και υποστηρίζεται η εκπαιδευτική και ερευνητική δραστηριότητα. Παράλληλα, η ΕΒΕ οργανώνει εκδηλώσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα και επιστημονικές ημερίδες τόσο για το ειδικό όσο και για το ευρύτερο κοινό, ενισχύοντας τη φιλιαναγνωσία και τη δια βίου μάθηση. Σημαντική είναι και η ανάπτυξη περιοδικού εκθεσιακού προγράμματος, με φυσικές και ψηφιακές εκθέσεις που αναδεικνύουν τεκμήρια των συλλογών της, καθώς και εικαστικά έργα. Μέσω αυτών των πρωτοβουλιών, η ΕΒΕ προωθεί την έρευνα, την εκπαίδευση και τη διάδοση της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Κεντρική δράση συνεχίζει να αποτελεί η ενίσχυση του Εθνικού Δικτύου Βιβλιοθηκών, με ανταλλαγή γνώσεων, επιμορφωτικά προγράμματα, κοινές δράσεις και συνεχή υποστήριξη των μελών του Δικτύου. Στο ίδιο πνεύμα, η ΕΒΕ ενισχύει τον ρόλο της ως θεσμικός φορέας γνώσης και πολιτισμού, αναπτύσσοντας συνεργασίες σε εθνικό και διεθνές επίπεδο (π.χ. ΓΑΚ, ΕΚΤ, Βιβλιοθήκη της Βουλής, IFLA, ICCROM, CENL).

Καθώς διαβαίνουμε το τελευταίο τρίμηνο του έτους, η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος εντείνει τις προσπάθειές της για την υλοποίηση των στρατηγικών στόχων που έχουν τεθεί στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Σχεδίου Δράσης. Η περίοδος αυτή αποτελεί κρίσιμο χρονικό σημείο για την αξιολόγηση της προόδου, την ενίσχυση των δράσεων που βρίσκονται σε εξέλιξη και την προετοιμασία για τις προκλήσεις της επόμενης πενταετίας. Οι προκλήσεις αυτές εστιάζονται σε πέντε βασικούς άξονες: συλλογές, κτηριακές υποδομές, τεχνολογικές υποδομές, εμπειρία χρήστη, συνεργασίες.

Ειδικότερα, η διαρκής ενίσχυση, διαφύλαξη και ανάδειξη των συλλογών, με αξιοποίηση των δυνατοτήτων της ψηφιακής τεχνολογίας, αποτελεί προτεραιότητα. Η αντιμετώπιση προκλήσεων, όπως είναι ο κατακερματισμός των συλλογών, η ύπαρξη πολλαπλών αντιτύπων και μη καταγεγραμμένου υλικού, καθιστά επιτακτική τη βελτιστοποίηση των διαδικασιών εισαγωγής τεκμηρίων και τη χαρτογράφηση του συνόλου των συλλογών της ΕΒΕ. Συμπληρωματικά, η διαχείριση του αυξανόμενου όγκου τεκμηρίων απαιτεί την αναβάθμιση και αξιοποίηση των υφιστάμενων κτηριακών υποδομών, καθώς και την ανεύρεση νέων λύσεων, όπως είναι το high-density storage που ήδη αξιοποιείται από άλλες εθνικές βιβλιοθήκες. Επιπλέον, η επένδυση σε καινοτόμες τεχνολογικές λύσεις για τη διαχείριση, προστασία και προβολή του πλούτου της ΕΒΕ, με στόχο τη βελτίωση των υπηρεσιών της και την ενίσχυση της διασύνδεσής της με το παγκόσμιο δίκτυο γνώσης, αποτελεί βασικό άξονα δράσης. Η ΕΒΕ δημιουργεί σταδιακά ένα ανοιχτό και δυναμικό περιβάλλον γνώσης, όπου η εμπειρία του επισκέπτη δεν περιορίζεται στην πρόσβαση σε πληροφορίες, αλλά επεκτείνεται στην ενεργό συμμετοχή, την εκπαίδευση, την πολιτισμική αλληλεπίδραση. Τέλος, η ενίσχυση της εξωστρέφειας, μέσω στρατηγικών συνεργασιών με εθνικούς και διεθνείς φορείς, πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα και πολιτιστικούς οργανισμούς, όπως είναι η πρόσφατη συνεργασία με τον Ευρωπαϊκό Κόμβο Καινοτομίας για την Ψηφιακή Διακυβέρνηση GR digiGOV-innoHUB, προάγει τη διαρκή ανταλλαγή γνώσης και καλών πρακτικών

Με όχημα τους άξονες που προαναφέρθηκαν, η ΕΒΕ ανταποκρίνεται ενεργά στις σύγχρονες προκλήσεις της ψηφιακής εποχής, επιδιώκοντας να υιοθετήσει στρατηγικές που συνδυάζουν την τεχνολογική καινοτομία με την ακαδημαϊκή ευημερία, την ελευθερία της σκέψης, την ερευνητική ακεραιότητα. Παράλληλα, λειτουργεί ως ανοιχτός δημόσιος χώρος που προάγει τον διάλογο, τη δημοκρατία και την ελεύθερη πρόσβαση στη γνώση. Περαιτέρω, η ΕΒΕ επιδιώκει να διαδραματίσει κεντρικό ρόλο στην ενίσχυση της ακαδημαϊκής ακεραιότητας και της πληροφοριακής παιδείας, μέσω της συνεργασίας της με ακαδημαϊκά ιδρύματα και της συμμετοχής της σε εθνικά και διεθνή δίκτυα βιβλιοθηκών. Με βάση όλα αυτά, η συμβολή της στην προώθηση της ερευνητικής δεοντολογίας και της ισότιμης πρόσβασης στην πληροφορία αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για τη διαμόρφωση ενός δημοκρατικού και διαφανούς οικοσυστήματος γνώσης.

Στο πλαίσιο αυτό, η Τεχνητή Νοημοσύνη (TN) αποτελεί έναν από τους πιο καθοριστικούς παράγοντες μετασχηματισμού στον χώρο της πληροφόρησης και της επιστημονικής επικοινωνίας. Μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στον εκσυγχρονισμό της ΕΒΕ, ενισχύοντας την πρόσβαση στη γνώση μέσω προηγμένων μηχανισμών αναζήτησης, αυτοματοποιημένων διαδικασιών ταξινόμησης και ανάλυσης περιεχομένου, καθώς και μέσω της εξατομίκευσης της εμπειρίας των χρηστών.

Η βιώσιμη ενσωμάτωση της TN στις λειτουργίες και υπηρεσίες της ΕΒΕ δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς την ύπαρξη ενός συνεκτικού στρατηγικού σχεδιασμού, ο οποίος να λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες του οργανισμού, τις ανάγκες των χρηστών και τις εξελίξεις στον τομέα της πληροφορικής και των βιβλιοθηκονομικών πρακτικών. Με αυτόν τον σχεδιασμό συνδέεται άρρηκτα η θεσμική ετοιμότητα του οργανισμού, προσαρμόζοντας το ρυθμιστικό του πλαίσιο, αναπτύσσοντας κατάλληλες πολιτικές για την προστασία των δεδομένων και την ηθική χρήση της TN, καθώς και για την ενίσχυση των δεξιοτήτων του προσωπικού. Επιπροσθέτως, με στόχο τη διασφάλιση της ποιότητας, της διαφάνειας και της λογοδοσίας, απαιτείται η διαρκής αξιολόγηση των εφαρμογών

με μετρήσιμους δείκτες απόδοσης, ενσωματώνοντας τη συμμετοχή των χρηστών και των ενδιαφερόμενων φορέων.

Αξίζει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι η χρήση της ΤΝ στις βιβλιοθήκες συνοδεύεται από προκλήσεις που αφορούν την προστασία προσωπικών δεδομένων, την αδιαφάνεια των αλγορίθμων και την ανάγκη για διατήρηση της ανθρώπινης εποπτείας. Είναι γεγονός ότι οι βιβλιοθήκες καλούνται να επαναπροσδιορίσουν τον ρόλο τους, καθώς και τον ρόλο των επαγγελματιών πληροφόρησης, όχι μόνο ως φορείς πληροφόρησης, αλλά και ως θεσμοί που προάγουν την ψηφιακή ηθική και την ισότιμη πρόσβαση στη γνώση. Συνεπώς, η ενσωμάτωση της ΤΝ στις βιβλιοθήκες δεν αποτελεί απλώς τεχνολογική καινοτομία, αλλά πολυδιάστατο φαινόμενο που απαιτεί διεπιστημονική προσέγγιση και συνεχή αξιολόγηση των κοινωνικών, ηθικών και επαγγελματικών επιπτώσεών της. Σε αυτό το πλαίσιο ευθύνης, ως εθνικός θεσμός με εκπαιδευτική και πολιτιστική αποστολή, η ΕΒΕ καλείται να ισορροπήσει ανάμεσα στην καινοτομία και στη διατήρηση της αξιοπιστίας της. Η ΤΝ δεν αποτελεί απλώς τεχνολογικό εργαλείο, αλλά μετασχηματιστική δύναμη που επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο ορίζεται και διαχέεται η γνώση. Επομένως, η ενσωμάτωσή της πρέπει να είναι αποτέλεσμα συνειδητής επιλογής, βασισμένης σε επιστημονική τεκμηρίωση και σε κοινωνικό διάλογο. Η ΕΒΕ, σταδιακά, ενσωματώνει πιλοτικά έργα ΤΝ, τα οποία περιλαμβάνουν τη διαχείριση των συλλογών της και τον εκσυγχρονισμό των υπηρεσιών της, την ενίσχυση της προσβασιμότητας και την εξυπηρέτηση του κοινού της αναβαθμίζοντας την εμπειρία χρήστη, καθώς και την ανάπτυξη ενημερωτικών και επιμορφωτικών πρωτοβουλιών. Στο πλαίσιο της πιλοτικής εφαρμογής συγκεκριμένων έργων ΤΝ, η ΕΒΕ διερευνά τη δυνατότητα συνεργασίας και συμμετοχής της στο εθνικό οικοσύστημα τεχνητής νοημοσύνης AI Factory Pharos, το οποίο θα χρησιμοποιεί την υπολογιστική υποδομή υψηλών επιδόσεων του υπερυπολογιστή «ΔΑΙΔΑΛΟΣ».

Ειδικότερα, η ΤΝ μπορεί να αυτοματοποιήσει και να βελτιώσει σημαντικά τις διαδικασίες διαχείρισης των συλλογών της ΕΒΕ. Η αυτόματη επεξεργασία και ο εμπλουτισμός μεταδεδομένων, εφαρμόζοντας αλγορίθμους που αναλύουν το

περιεχόμενο των βιβλίων και δημιουργούν ή συμπληρώνουν μεταδεδομένα, μπορούν να διευκολύνουν την αναζήτηση και την ανάκτηση πληροφοριών. Ένα σύστημα TN, για παράδειγμα, μπορεί να διαβάζει το εξώφυλλο, το οπισθόφυλλο, τη σελίδα τίτλου, τα περιεχόμενα ενός βιβλίου και να καταχωρίζει τα στοιχεία αυτά στον κατάλογο. Εξίσου μπορεί να χρησιμοποιηθεί η TN πιλοτικά στην αναγνώριση και στην ψηφιοποίηση χειρογράφων και παλαιών βιβλίων, εγγράφων, εφημερίδων, χρησιμοποιώντας εργαλεία OCR και τεχνικές αναγνώρισης χαρακτήρων προκειμένου να είναι αυτά προσβάσιμα στο ευρύ κοινό. Με την εφαρμογή TN για τη διασύνδεση θεματικά σχετικών βιβλίων και αρχείων μπορεί να ενισχυθεί η συνεργασία και η ανταλλαγή γνώσης. Ένα σύστημα TN που εντοπίζει και συνδέει τεκμήρια με παρόμοιο περιεχόμενο ή παρόμοια θεματολογία προσφέρει στον χρήστη πιο ολοκληρωμένες προτάσεις. Επιπλέον, μπορεί να αξιοποιηθεί η εφαρμογή αλγορίθμων για την ανίχνευση φθωρών σε ψηφιακά αρχεία και η αυτόματη αποκατάστασή τους, καθώς και για τη διαχείριση δικαιωμάτων πρόσβασης. Δεδομένου ότι η ΕΒΕ είναι θεματοφύλακας του γλωσσικού και πολιτισμικού πλούτου της χώρας, η αξιοποίηση των τεχνολογιών αυτών μπορεί να συνδυαστεί με την ανάπτυξη γλωσσικών μοντέλων μηχανικής μάθησης βασισμένων στην ελληνική γλώσσα.

Πέραν της διαχείρισης των συλλογών, η TN μπορεί επίσης να βελτιώσει σημαντικά την εμπειρία των χρηστών και την αποτελεσματικότητα των υπηρεσιών. Η αξιοποίηση ευφυών συστημάτων εξυπηρέτησης ενισχύει την αλληλεπίδραση με το κοινό, μέσω της ανάπτυξης ψηφιακών βοηθών που απαντούν σε ερωτήματα σχετικά με τη διαθεσιμότητα βιβλίων, τις ώρες λειτουργίας, τις διαδικασίες δανεισμού ή κρατήσεων, καθώς και με πληροφορίες για δράσεις. Ακόμη, η χρήση TN για την ανάλυση των προτιμήσεων και του ιστορικού δανεισμού των χρηστών επιτρέπει την εξατομικευμένη πρόταση βιβλίων και άλλου υλικού, προτείνοντας, για παράδειγμα, νέες κυκλοφορίες ή σχετικά τεκμήρια με βάση προηγούμενες επιλογές. Το ίδιο ισχύει και για την εξατομικευμένη πρόσβαση σε ψηφιακό υλικό. Συγχρόνως, η ΕΒΕ μπορεί να αξιοποιήσει την TN για την ανάλυση δεδομένων με στόχο τη βελτιστοποίηση των υπηρεσιών της. Ενδεικτικά, η επεξεργασία στατιστικών στοιχείων σχετικών με

τη χρήση της βιβλιοθήκης συμβάλλει στον εντοπισμό τάσεων και στη λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων για τον εμπλουτισμό των συλλογών ή την οργάνωση θεματικών εκδηλώσεων.

Παράλληλα, η ΤΝ μπορεί να ενισχύσει την εκπαιδευτική διάσταση της ΕΒΕ, προάγοντας τον ψηφιακό και πληροφοριακό γραμματισμό. Μέσω της οργάνωσης εκπαιδευτικών δράσεων για φοιτητές, ερευνητές και το ευρύ κοινό, η ΕΒΕ μπορεί να ενημερώνει για τις δυνατότητες, τις προκλήσεις και τα ηθικά ζητήματα που συνοδεύουν την ΤΝ. Μεταξύ άλλων, εργαστήρια για την αναγνώριση ψευδών ειδήσεων και την κριτική αξιολόγηση πληροφοριών που παράγονται από συστήματα ΤΝ συμβάλλουν στην υπεύθυνη χρήση της τεχνολογίας. Επιπλέον, η αξιοποίηση προγραμμάτων επιμόρφωσης και εκπαιδευτικού υλικού για την ασφαλή πλοήγηση στο διαδίκτυο, την προστασία προσωπικών δεδομένων και τη σωστή χρήση ψηφιακών εργαλείων ενισχύει τον πληροφοριακό και ψηφιακό γραμματισμό. Σεμινάρια για τη χρήση ηλεκτρονικών καταλόγων, ηλεκτρονικών βιβλίων και βάσεων δεδομένων αποτελούν μέρος αυτής της προσπάθειας. Τέλος, η παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών και εργαλείων ΤΝ για την αναζήτηση, ανάλυση και διαχείριση επιστημονικών πηγών μπορεί να υποστηρίξει ουσιαστικά την ακαδημαϊκή και ερευνητική κοινότητα. Εφαρμογές που βοηθούν τους ερευνητές να εντοπίζουν σχετικές δημοσιεύσεις, να δημιουργούν βιβλιογραφίες ή να αναλύουν τάσεις στη βιβλιογραφία ενισχύουν την παραγωγή και διάδοση της επιστημονικής γνώσης.

Η ενσωμάτωση της ΤΝ στο περιβάλλον των βιβλιοθηκών συνιστά πολυδιάστατη και δυναμικά εξελισσόμενη πρόκληση, η οποία επηρεάζει το σύνολο της βιβλιοθηκονομικής κοινότητας. Πέραν της απλής υιοθέτησης τεχνολογικών εργαλείων, η αξιοποίηση της ΤΝ απαιτεί μια ολιστική προσέγγιση. Η ΕΒΕ επιχειρεί την προσαρμογή των τεχνολογικών της υποδομών, ώστε να υποστηρίζουν την ασφαλή και αποδοτική λειτουργία συστημάτων ΤΝ, μέσω της αναβάθμισης λογισμικού και υλικού, καθώς και της ενσωμάτωσης εξειδικευμένων εργαλείων. Ταυτόχρονα, η ΕΒΕ αναπτύσσει πολιτικές που διασφαλίζουν την προστασία των προσωπικών δεδομένων των χρηστών και την

ιδιωτικότητα τους, καθώς και τη διαφάνεια των αλγορίθμων, στοιχεία απαραίτητα για τη θεσμική θωράκιση και την ηθική διακυβέρνηση. Συνδυαστικά, η συνεχής αξιολόγηση των πεδίων εφαρμογής συμβάλλει στην αποφυγή προκαταλήψεων, ενισχύει την αξιοπιστία των συστημάτων και επιτρέπει την προσαρμογή στις ανάγκες των χρηστών, διασφαλίζοντας τη διαφάνεια και την αποδοτικότητα. Επιπλέον, η εκπαίδευση και επανακατάρτιση του προσωπικού μέσω στοχευμένων προγραμμάτων επιμόρφωσης αποτελεί στρατηγική επένδυση για την ΕΒΕ, προκειμένου να αποκτηθούν οι απαραίτητες δεξιότητες για την αξιοποίηση της ΤΝ με κριτικό και δημιουργικό τρόπο.

Η διεθνής βιβλιοθηκονομική εμπειρία καταδεικνύει ότι η ενσωμάτωση της ΤΝ οφείλει να διέπεται από τις αρχές της υπευθυνότητας και της κοινωνικής ευαισθησίας. Η ΤΝ μπορεί να υπηρετήσει συγκεκριμένους στρατηγικούς στόχους, ενισχύοντας τη λειτουργικότητα και τον κοινωνικό ρόλο των βιβλιοθηκών. Ειδικότερα, η βιωσιμότητα των υπηρεσιών μιας βιβλιοθήκης μπορεί να επιτευχθεί μέσω της χρήσης ΤΝ με χαμηλό ενεργειακό αποτύπωμα, συμβάλλοντας στη βελτιστοποίηση των διαδικασιών και στη μείωση του λειτουργικού κόστους. Παράλληλα, η προώθηση της τεχνολογικής ισότητας, μέσω της ανάπτυξης εργαλείων που ανταποκρίνονται στις ανάγκες διαφορετικών ομάδων χρηστών, ανεξαρτήτως γλωσσικών, πολιτισμικών ή γνωστικών χαρακτηριστικών, αποτελεί βασική αρχή της συμπεριληπτικής προσέγγισης. Η ενίσχυση της ανοικτής επιστήμης με την ελεύθερη πρόσβαση στη γνώση ενδυναμώνει την επιστημονική κοινότητα και προάγει τη διαφάνεια. Τέλος, μέρος της στρατηγικής αποτελεί και η αναβάθμιση της εμπειρίας των χρηστών, μέσω της αξιοποίησης προσωποποιημένων υπηρεσιών και ευφύων τεχνολογιών υποστήριξης λήψης αποφάσεων, που ενισχύουν την αλληλεπίδραση και την αποτελεσματικότητα.

Ως εκ τούτου, η ενσωμάτωση της ΤΝ στις βιβλιοθήκες, και ειδικότερα στην ΕΒΕ, δεν αποτελεί απλώς τεχνολογική καινοτομία, αλλά στρατηγική επιλογή που απαιτεί διεπιστημονική συνεργασία, συνεχή επιμόρφωση και ενεργή συμμετοχή της βιβλιοθηκονομικής κοινότητας. Η ΕΒΕ επιδιώκει να διαδραματίσει τον ρόλο

του εθνικού κόμβου και συντονιστικού φορέα για τις βιβλιοθήκες της χώρας, με στόχο τη διάχυση βέλτιστων πρακτικών, την ανάπτυξη συνεργασιών με την ερευνητική και εκπαιδευτική κοινότητα, την προώθηση της ανοικτής επιστήμης και την ενίσχυση της δια βίου μάθησης. Με αυτές τις πρωτοβουλίες της επιθυμεί να συμβάλει ενεργά στη διαμόρφωση του οράματος για τη βιβλιοθήκη του μέλλοντος, τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς.

Εν κατακλείδι, η συνεχής επένδυση σε ανθρώπινο δυναμικό, τεχνολογίες αιχμής, κτηριακές υποδομές και στρατηγικές συνεργασίες με εθνικούς και διεθνείς φορείς αποτελεί θεμέλιο λίθο για την ΕΒΕ. Η ΕΒΕ φιλοδοξεί να αναδειχθεί σε σύγχρονο, καινοτόμο και βιώσιμο οργανισμό, ο οποίος προάγει την απρόσκοπτη πρόσβαση στη γνώση, τη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και τη διά βίου μάθηση. Το όραμα αυτό εδραιώνει την ΕΒΕ ως θεσμό-πυλώνα της συλλογικής μνήμης και της κοινωνικής προόδου, σε μια εποχή ραγδαίων αλλαγών στην πρόσβαση και διαχείριση της πληροφορίας. Με συνέπεια και ευθύνη, η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος ανταποκρίνεται στις ανάγκες της κοινωνίας, τιμώντας το παρελθόν και επενδύοντας στο μέλλον.

Στοιχεία ανακοίνωσης στην ελληνική γλώσσα

Τίτλος εργασίας

Πέρα από τα ράφια: η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος στην εποχή της τεχνητής νοημοσύνης

Στοιχεία συγγραφέα / συγγραφέων

Χρύσα Νικολάου, Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος, director@nlg.gr

Λέξεις-κλειδιά

1. Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος
2. Τεχνητή Νοημοσύνη

3. Βιωσιμότητα
4. Ακαδημαϊκή Ακεραιότητα
5. Καθολική Πρόσβαση

Περίληψη

Η τεχνητή νοημοσύνη (TN) μετασχηματίζει ριζικά το πεδίο της πληροφόρησης και της επιστημονικής επικοινωνίας, αναδεικνύοντας νέες δυνατότητες αλλά και κρίσιμα ερωτήματα αναφορικά με τον ρόλο των βιβλιοθηκών στο σύγχρονο ψηφιακό περιβάλλον. Ως τεχνολογία αιχμής, η TN έχει καταστεί αναπόσπαστο εργαλείο για τον διεθνή μετασχηματισμό των βιβλιοθηκών, ενισχύοντας την πρόσβαση στη γνώση, την αυτοματοποίηση των διαδικασιών, την άντληση νέων μορφών πληροφορίας και την εξατομίκευση της εμπειρίας των χρηστών.

Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος (ΕΒΕ) ανταποκρίνεται ενεργά στις προκλήσεις αυτές, υιοθετώντας στρατηγικές που συνδυάζουν την τεχνολογική καινοτομία με την ακαδημαϊκή ευημερία, την ελευθερία της σκέψης και την ερευνητική ακεραιότητα. Παράλληλα, επιδιώκει να λειτουργεί ως ανοιχτός δημόσιος χώρος που προάγει τον διάλογο, τη δημοκρατία και την ελεύθερη πρόσβαση στη γνώση, ενισχύοντας την εκπαιδευτική, ερευνητική και πολιτιστική δραστηριότητα και συμβάλλοντας ουσιαστικά στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών.

Η βιώσιμη ενσωμάτωση της TN στις λειτουργίες και υπηρεσίες της ΕΒΕ προϋποθέτει στρατηγικό σχεδιασμό, θεσμική ετοιμότητα και συνεχή αξιολόγηση των εφαρμογών της. Ενδεικτικές κατευθύνσεις αξιοποίησης της TN περιλαμβάνουν:

- Διαχείριση συλλογών μέσω αυτοματοποιημένης επεξεργασίας και εμπλουτισμού μεταδεδομένων, αναγνώρισης χειρογράφων, σημασιολογικής διαλειτουργικότητας και ενίσχυσης της ψηφιακής διατήρησης και πρόσβασης.

- Εξυπηρέτηση και υποστήριξη του κοινού με τη χρήση ευφυών συστημάτων, recommendation engines και ανάλυσης δεδομένων για τη βελτιστοποίηση των υπηρεσιών.
- Ανάπτυξη εκπαιδευτικών και ενημερωτικών πρωτοβουλιών για την υπεύθυνη χρήση εργαλείων ΤΝ από την ακαδημαϊκή και ευρύτερη κοινότητα, καθώς και δράσεων ενίσχυσης του πληροφοριακού και ψηφιακού γραμματισμού.

Η πρόκληση της ενσωμάτωσης της ΤΝ στις βιβλιοθήκες είναι πολυδιάστατη και αφορά το σύνολο της βιβλιοθηκονομικής κοινότητας. Απαιτείται προσαρμογή των υποδομών, θεσμική διακυβέρνηση, διαρκής εποπτεία των πεδίων εφαρμογής της, καθώς και συμμετοχή σε δράσεις εκπαίδευσης και επανακατάρτισης του προσωπικού και των χρηστών. Η διεθνής πρακτική δείχνει ότι η ΤΝ πρέπει να ενσωματωθεί με υπευθυνότητα υπηρετώντας τη βιωσιμότητα, τη συμπερίληψη, την ανοικτή επιστήμη και την ενίσχυση της εμπειρίας των χρηστών.

Η ΕΒΕ, προτάσσοντας αξίες όπως η ακεραιότητα και η αξιοπιστία, φιλοδοξεί να λειτουργήσει ως εθνικός κόμβος και συντονιστής βιβλιοθηκών για τη διάχυση καλών πρακτικών, την ανάπτυξη συνεργασιών με την ερευνητική και εκπαιδευτική κοινότητα, την προώθηση της ανοικτής επιστήμης και την ενίσχυση της δια βίου μάθησης, συμμετέχοντας ενεργά στη διαμόρφωση του οράματος για τη βιβλιοθήκη του μέλλοντος, στην Ελλάδα και διεθνώς.

Conference paper's details in English

The paper was presented at the **31st Panhellenic Academic Libraries Conference**, which took place at Ioannina (Greece) during 22-24 of October 2025. Conference website: <https://en.31palc.lib.uoi.gr/>

Title

Beyond the Shelves: The National Library of Greece in the Age of Artificial Intelligence

Details of author / authors

Chrysa Nikolaou, National Library of Greece, director@nlg.gr

Keywords

1. National Library of Greece
2. Artificial Intelligence
3. Sustainability
4. Academic Integrity
5. Universal Access

Abstract

Artificial Intelligence (AI) is radically transforming the field of information and scholarly communication, introducing new possibilities as well as critical questions regarding the role of libraries in the contemporary digital environment. As a cutting-edge technology, AI has become an indispensable tool for the global transformation of libraries, enhancing access to knowledge, automating processes, extracting new forms of information, and personalizing user experiences.

The National Library of Greece (NLG) is actively responding to these challenges by adopting strategies that combine technological innovation with academic prosperity, freedom of thought, and research integrity. At the same time, it seeks to function as an open public space that fosters dialogue, democracy, and free access to knowledge, strengthening educational, research, and cultural activities and significantly contributing to the improvement of citizens' quality of life.

The sustainable integration of AI into NLG operations and services requires strategic planning, institutional readiness, and continuous evaluation of its applications. Indicative directions for leveraging AI include:

- Collection management through automated metadata processing and enrichment, manuscript identification, semantic interoperability, and enhanced digital preservation and access.
- Public service and support using intelligent systems, recommendation engines, and data analytics to optimize services.
- Development of educational and informational initiatives for the responsible use of AI tools by the academic and broader community, along with actions to strengthen information and digital literacy.

The challenge of integrating AI into libraries is multidimensional and concerns the entire library science community. It requires infrastructure adaptation, institutional governance, ongoing monitoring of its application areas, and participation in training and upskilling activities for both staff and users. The international community demonstrates that AI must be integrated responsibly, serving sustainability, inclusion, open science, and the enhancement of user experience.

Upholding values such as integrity and reliability, the NLG aspires to act as a national hub and coordinator for libraries disseminating best practices, developing partnerships with the research and educational community, promoting open science and strengthening lifelong learning and actively shaping the vision of the library of the future, both in Greece and internationally.